

تأثیر فاکتور های روانی و اقتصادی در ارتباط با میزان وفور حادثه در بین کارکنان مدیریت توزیع برق شهرستان اراک

نویسندگان: 1- محمد مرادی¹ 2- یونس بابامرادی² 3- خالد جلیلیان³

1- مدیر توزیع برق شهرستان اراک

2- کارشناس هماهنگی مهندسی مدیریت توزیع برق شهرستان اراک

3- کارشناس ایمنی و آموزش مدیریت توزیع برق شهرستان اراک

چکیده :

انسان موجودی زیستی، روانی و اجتماعی است که خصوصیات روانی یکی از مهمترین نقشها در عملکرد انسانها در محیط کار ایفا مینماید. امروزه وضعیت معیشتی و اقتصادی باعث شده است که بسیاری از مردم ساعات کاری زیادی را به صورت اضافه کار، کار در شیفتهای عصر و شب و چند شغله بودن انجام دهند، اما این عوامل بدلیل فشار زیادی که در پی دارند سلامتی کارکنان را به خطر می اندازند و در نتیجه می تواند حوادث ناشی از کار را افزایش دهد. از آنجا که در این پژوهش به بررسی مقایسه ای اثرات روانی-اقتصادی در بروز حادثه پرداخته است. لذا از پژوهش نوع مطالعه توصیفی تحلیلی استفاده شد. این پژوهش از نوع مطالعه توصیفی تحلیلی بود. ابزار سنجش در این پژوهش یک پرسشنامه ی خودساخته مبتنی بر 13 سوال عمومی و 21 سوال تخصصی بود. پس از تکمیل پرسشنامه و جمع آوری آنها، به منظور تجزیه و تحلیل آماری داده ها وارد نرم افزار SPSS نسخه 21 گردید و با استفاده از آزمون های تی مستقل و آنالیز واریانس یکطرفه داده های جمع آوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. جامعه آماری مطالعه حاضر را کل مدیریت توزیع برق شهرستان اراک با تعداد 148 نفر پرسنل تشکیل داد که از این تعداد 63 نفر بعنوان نمونه در نظر گرفته شد و پرسشنامه را تکمیل نمودند. این پژوهش به بررسی تاثیر فاکتور های روانی و اقتصادی در ارتباط با میزان وفور حادثه در بین کارکنان مدیریت توزیع برق شهرستان اراک پرداخته است.

کلمات کلیدی : عوامل روانی و اقتصادی، حادثه ، توزیع برق

مقدمه :

انسان موجودی زیستی، روانی و اجتماعی است که خصوصیات روانی یکی از مهمترین نقشها در عملکرد انسانها در محیط کار ایفا مینماید. طبق تعریف سازمان جهانی بهداشت، سلامت عبارت است از حالت رفاه کامل جسمی، روانی و اجتماعی و نه فقط فقدان بیماری. سازمان جهانی بهداشت تاکید دارد که هیچ یک از موارد فوق ارجحیتی بر دیگری ندارد. از طرفی آثار نامطلوب روانشناختی، میتواند زمینه ساز بروز رویدادها و حوادث شغلی و در نتیجه ایجاد صدمات و جراحات به افراد باشد. امروزه مشخص شده است که پیشرفت روشهای فنی، فرآیندها و تجهیزات به تنهایی در کاهش صدمات و حوادث موثر نیست بلکه فاکتورهای انسانی و از جمله خصوصیات روانی نیز نقش بسیار مهمی در این زمینه به عهده دارند. (دیانز و 2005)

امروزه وضعیت معیشتی و اقتصادی باعث شده است که بسیاری از مردم ساعات کاری زیادی را به صورت اضافه کار، کار در شیفتهای عصر و شب و چند شغله بودن انجام دهند، اما این عوامل بدلیل فشار زیادی که در پی دارند سلامتی کارکنان را به خطر می اندازند و در نتیجه می تواند حوادث ناشی از کار را افزایش دهد. مطالعات انجام شده بر روی رفتارها نایمن نشاندهنده این است که عوامل روانی و اقتصادی شغلی از طریق کاهش تمرکز، حواس پرتی، اختلال در حافظه، تردید در انجام کار و کاهش قدرت تصمیم گیری سهم بسزایی در بروز اعمال نایمن از سوی شاغلین دارند. (گلدن هار 2003)

شرایط روحی روانی پرسنل عامل تعیین کننده در کلیه فعالیتهای سازمان از جمله شرایط ایمن سازی محیط های کار می باشد. حوادث بسیاری در اثر تنشها، اضطرابها، و فشارهای روحی ناشی از شرایط نامطلوب محیط کار، نارضایتی از مدیریت و سرپرستی، روابط ناجور بین پرسنل، خستگی، کار یکنواخت، کار بیش از یک شیفت، و مسایل و مشکلات خانوادگی و اقتصادی بوجود میآید. در خیلی از موارد وقتی علت سانحه ای بررسی میشود فقط نقص ابزارآلات و ماشین آلات، و وسایل حفاظت فردی و عمومی مورد توجه قرار میگیرد، در صورتیکه اگر قضیه همه

جانبه و کامل مورد توجه و بررسی قرارگیرد ممکن است به عامل انسانی بر بخوریم مانند عدم رعایت دستورالعمل های ایمنی ، فقدان یا کمبود آموزش کافی ، یا شرایط روحی نامناسب افراد . تحقیقات مدل‌های مختلفی در زمینه علت یابی حادثه ارائه شده است که مهمترین آنها دو عامل اعمال نایمن و شرایط نایمن بعنوان مهمترین علل حوادث ذکر شده است

بنابراین مطابق آنچه گفته شد یکی از مهمترین علل و عوامل وقوع حادثه فشار زاهایی شغلی و سازمانی می باشد و به دلیل اهمیت شناخت علل و عوامل حادثه برای کاربست مداخله ای لازم جهت کاهش آن و با توجه به پیامدهای روانشناختی و اقتصادی جبران ناپذیر آن، هدف از انجام این پژوهش بررسی تاثیر عوامل روانی و اقتصادی بر وقوع حادثه می باشد. از طرفی چون تاکنون در این زمینه و به این شکل حداقل در سطح پژوهش های داخلی تحقیقات کمی صورت گرفته است لذا پژوهشگران در ارتباط با این متغیر ها قصد باز نمودن افق جدیدی را در شناخت علل و عوامل حوادث شغلی دارد. امید است که نتایج پژوهش فوق بتواند در کاهش هزینه ها و پیامدهای زیانبار شغلی در جامعه و سازمانهای میهن عزیزمان ایران موثر باشد. لذا این پژوهش به بررسی تاثیر فاکتور های روانی و اقتصادی در ارتباط با میزان وقوع حادثه در بین کارکنان مدیریت توزیع برق شهرستان اراک پرداخته است. /

مواد روشها :

این پژوهش از نوع مطالعه توصیفی تحلیلی بود. ابزار سنجش در این پژوهش یک پرسشنامه ی خودساخته مبتنی بر 13 سوال عمومی و 21 سوال تخصصی بود. پرسشنامه برای سنجش شرایط روانی 15 سوال و برای سنجش شرایط اقتصادی 6 سوال طراحی شده بود که به صورت لیکرت 5 گزینه ای (بسیار مخالف تا بسیار موافقم) نمره دهی شده و دند که نمره بالاتر در هر سوال نشان دهنده وضعیت نامطلوب بود. جامعه آماری کارکنان مدیریت توزیع برق شهرستان اراک بود که حجم نمونه انتخاب شده از بین این پرسنل به روش تصادفی به تعداد 63 نفر بود. بدیهی است با توجه به ریسک بالای کاری همکاران اجرایی در حوزه کاری مربوطه نسبت به همکاران اداری و اداری اجرایی تعداد نمونه ها در حوزه اجرایی بیشتر انتخاب گردید. بیشینه تحقیقات نشان داده است که تاکنون در خصوص عوامل

انسانی از جمله فاکتور های روانی و اقتصادی مطالعات انجام نشده بود لذا پژوهشگران بر آن شدند تا این موضوع را بررسی نمایند. پس از توجیه شرکت کنندگان و کسب رضایت آنها، پرسشنامه در اختیار فرد قرار داده شده تا پاسخ دهد. پس از تکمیل پرسشنامه و جمع آوری آنها، به منظور تجزیه و تحلیل اماری داده ها وارد نرم افزار SPSS نسخه 21 گردید و با استفاده از آزمون های تی مستقل و آنالیز واریانس یکطرفه داده های جمع آوری شده مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت. همچنین میزان آلفای کمتر و برابر 0/05 بعنوان سطح معنی داری در نظر گرفته شد.

یافته های پژوهش :

جامعه آماری مطالعه حاضر را کل مدیریت توزیع برق شهرستان اراک با تعداد 148 نفر پرسنل تشکیل داد که از این تعداد 63 نفر بعنوان نمونه در نظر گرفته شد و پرسشنامه را تکمیل نمودند. میانگین سنی شرکت کنندگان در مطالعه $35/79 \pm 6/92$ سال با محدوده سنی 25 تا 59 بود. توزیع جنسیتی مطالعه نشان داد که از 63 فرد مورد بررسی 61 نفر مرد و 2 نفر زن بودند. بررسی وضعیت تحصیلی شرکت کنندگان نشان داد که 52/4٪ دیپلم و 47/6٪ دارای تحصیلات دانشگاهی بودند. 47/6٪ کارکنان دارای سابقه کاری بیشتر از 4 سال بودند. همچنین 12/7٪ افراد مورد بررسی سابقه حادثه شغلی را گزارش کرده بودند و 87.3٪ افراد فاقد هرگونه سابقه حادثه بودند. براساس نوع استخدام شرکت کنندگان، 76.2٪ پرسنل تامین نیرو، 3.2٪ دانه مزدی و 20.6٪ رسمی بودند. که از این 31.7٪ استاد کار و 20.6٪ سیمبان و 52.4٪ افراد پاسخگوی سوال نبودند یا از پرسنل اجرایی نبودند. از نظر حوزه محل خدمت 39.7٪ اداری، 49.2٪ اجرایی و 11.1٪ اداری-اجرایی بودند.

تحلیل نتایج مطالعه نشان داد که سابقه حادثه با عوامل روانی و اقتصادی ارتباط معنی داری دارد. براساس آزمون آماری تی مستقل هر چه فشارهای ناشی از عوامل اقتصادی و روانی بر فرد بیشتر باشد به متعاقب آن میزان بروز حادثه ناشی از کار در فرد افزایش می یابد ($P < 0.05$) (جدول 12).

براساس یافته های مرتبط با آنالیز داده ها و انجام آزمون واریانس یکطرفه میزان تحصیلات ارتباطی با تشدید عوامل روانی و اقتصادی ندارد. «جدول شماره 14» براساس نتایج این آزمون ، وضعیت استخدام رابطه معنی داری با عوامل روانی و اقتصادی داشت. بطوریکه هرچه فرد احساس امنیت شغلی بیشتری داشته باشد یا میزان فشارهای ناشی از فاکتورهای روانی و اقتصادی بر وی کمتر می باشد . در نتیجه می تواند در میزان کاهش بروز حادثه موثر باشد .

نتایج جدول نشان می دهد که میانگین نمره شرایط اقتصادی و روانی مرتبط با وقوع حادثه در استاد کار و سیمبان بالا می باشد که نشان دهنده وضعیت نامطلوب این شرایط در آنها نشان می دهد. براساس نتایج حاصل شرایط روانی تاثیر نسبتا بیشتری بر احتمال وقوع حادثه در افراد سیمبان دارد. اما این تاثیر در شرایط اقتصادی یکسان می باشد. «جدول شماره 16» .

نتایج جدول شماره 17 نشان می دهد که میانگین نمره شرایط اقتصادی و روانی مرتبط با وقوع حادثه براساس امور محل خدمت کارکنان می باشد که نشان دهنده وضعیت نامطلوب این شرایط در کلیه امور محل خدمت می باشد. میانگین نمره کسب شده در شرایط روانی و اقتصادی مرتبط با وقوع حادثه شغلی در کارکنان با توجه به امور محل خدمت بطور یکسانی برابر و بالا می باشد.

یافته های مطالعه نشان می دهد که میانگین نمره شرایط اقتصادی و روانی مرتبط با وقوع حادثه به تفکیک حوزه محل خدمت بالا می باشد . لذا کارکنان حوزه های مورد بررسی از وضعیت نامطلوبی در فاکتورهای روانی و اقتصادی مرتبط با وقوع حادثه برخوردار می باشند. «جدول شماره 18»

یافته های مطالعه نشان می دهد که میانگین نمره شرایط اقتصادی و روانی مرتبط با وقوع حادثه در برخی از واحدهای محل خدمت بالاتر از سایر واحدها می باشد. بطوریکه میانگین نمره شرایط اقتصادی و روانی در واحد

مشترکین از همه واحدها بیشتر می باشد و از وضعیت نامطلوب تری برخوردار می باشد. اگر چه این شرایط در همه واحدهای محل خدمت نامطلوب می باشد. «جدول شماره 19»

بحث:

مطالعه حاضر اولین مطالعه ای بود که به روش پرسشنامه ی خودساخته با محتوی بررسی تاثیر فاکتور های روانی، اجتماعی بر میزان وفور حادثه در سطح شرکت توزیع نیروی برق استان مرکزی به انجام رسید. شرایط روحی روانی پرسنل عامل تعیین کننده در کلیه فعالیتهای سازمان از جمله شرایط ایمن سازی محیط های کار می باشد. حوادث بسیاری در اثر تنشها، اضطرابها، و فشارهای روحی ناشی از شرایط نامطلوب محیط کار، عدم آموزش، روابط ناجور بین پرسنل، خستگی، کار یکنواخت، کار بیش از یک شیفت، و مسایل و مشکلات خانوادگی و اقتصادی بوجود میآید.

در بعد عوامل روانی حادثه اینطور استنباط میشود که متأسفانه در خیلی از موارد وقتی علت سانحه ای بررسی میشود فقط نقص ابزارآلات و ماشین آلات، و وسایل حفاظت فردی و عمومی مورد توجه قرار میگیرد، در صورتیکه اگر قضیه همه جانبه و کامل مورد توجه و بررسی قرارگیرد ممکن است به عامل انسانی بر بخوریم مانند عدم رعایت دستورالعمل های ایمنی، فقدان یا کمبود آموزش کافی، یا شرایط روحی نامناسب افراد.

در ادامه به چند مورد از بعد های عوامل روانی مورد بررسی اشاره شده است که بعنوان پیشنهاد مطرح می شود.

1- هوش افراد:

افراد با ضریب هوشی بالا در اکثر موارد به موقع خطر و احتمال وقوع خطر را پیش بینی کرده و به موقع واکنش نشان داده، باعث جلوگیری از سانحه و یا به حد اقل رساندن خسارت سانحه میگردند، اما افرادی که ضریب هوشی آنها پایین تر از حد نرمال است در پیش بینی به موقع خطر و در نتیجه در واکنش به موقع مشکل دارند.

2- شخصیت افراد :

هر فردی از نظر شخصیتی برای شغلی مناسب است ، همه افراد برای همه مشاغل مناسب نیستند ، شخصیت افراد رابطه مستقیمی با وقوع سانحه دارد ، افراد محتاط و افرادی که میزان مسئولیت پذیری آنها بالا تر است و افرادی که منظم تر و منضبط ترند کمتر دچار سانحه میگردند . و بالعکس شخصیت‌های هیپومانیک ، تحریک پذیر و ماجراجو ، شخصیت‌های انفجاری ، کم‌دی و بی خیال ، نامنظم و بی ثبات ، و شخصیت‌های نمایشی بیشتر دچار حادثه میشوند.

3- خستگی :

هر مقدار بر میزان خستگی افراد افزوده شود احتمال وقوع سانحه نیز افزایش می یابد معمولاً میزان سانحه در اولین ساعات کارپائین تر و در آخرین ساعات کار بیشتر است.

وقتی فرد خسته نیست ، و احساس راحتی می کند و نشاط دارد تمرکز فکری وی نیز بهتر ، تحمل فرد بیشتر ، واکنش فرد سریعتر ، نوع واکنش و رفتار ظریف تر ، و هدفمند تر است و بالعکس هر چه بر میزان خستگی فرد افزوده می شود رفتار فرد از ظرافت و هدفدار بودن در می آید ، ناپخته تر می شود ، واکنش دیرتر صورت می گیرد ، و تسلط فرد در واکنش هماهنگ و به موقع و سریع در می آید .

4- بیماریهای روحی :

بیماریهای روحی بیشترین درصد میزان سانحه را در مقابل عوامل دیگر ایجاد میکند ، اضطراب ، افسردگی ، وسواس ، سوء ظن و بدگمانی ، ترس ، جنون ، اعتیاد ، تشنج و صرع ، و.... همه می توانند علت بوجود آمدن سانحه گردند . بطور خلاصه میتوان گفت عوامل انسانی بخصوص وضعیت روانی افراد (چه وضعیتهای روانی که پاتولوژیک محسوب نمیشود مثل خستگی ، مشکلات مادی و اقتصادی ، مشکلات خانوادگی ، عدم تمرکز فکر لحظه ای ، هوش ، شخصیت ، شغل دوم ، اضافه کاری ، و چه وضعیتهای روانی پاتولوژیک یا بیمارگونه و غیر طبیعی مثل اضطراب ، افسردگی ، وسواس ، سوء ظن و بدگمانی ، ترس ، جنون ، صرع ، اعتیاد ،....) بالاترین میزان علت سانحه را باعث می گردند .

و برای پیشگیری از سانحه و کاهش علل بوجود آورنده آن :

1- انرژی های مادی و معنوی را بجای صرف در جبران خسارات سانحه و فرد سانحه دیده ، باید برای از بین بردن علل بوجود آورنده آن صرف کرد .

2- . ایجاد شرایط روحی مناسب و کم کردن استرسهای روانی در محیط کار امری ضروری و حیاتی است.

3- آموزش بهداشت روانی برای پرسنل (آموزش استرس یا فشار روانی چیست ؟علایم آن کدام است ؟ علل آن ، بیماریهایی که ایجاد میکند ، آموزش راهکارهای بالا بردن روحیه ،آموزش راهکارهای بهبود روابط در محیط کار ،) هم برای بالا بردن روحیه پرسنل و هم برای مدیران و سرپرستان جهت شناخت صفات و خصوصیات انسانی که با مشاهده تغییر روحيات و مسائل خلقی پرسنل بتوانند بموقع به آنها کمک کرده ،در مورد ادامه عملکرد آنها نیز تصمیم بگیرند .

4- استفاده هر چه بیشتر و راحت تر از خدمات مراکز مشاوره روانشناسی برای کارکنان

به امید روزی که هیچ سانحه ای در هیچ کجای کشور عزیزمان اتفاق نیفتد

منابع :

1- مهرداد .علی و همکاران ، 1390 مقایسه استرس شغلی و فراوانی حوادث شغلی در کارکنان اقماری

و غیر اقماری ،یافته های نو در روانشناسی،صفحات 63-53

2- میر محمدی.میر تقی و همکاران 1383 ، بررسی عوامل زیان آور روانی ناشی از کار بر روی شاغلین

در یکی از صنایع تولید کننده لوازم خانگی تهران به کمک روش کک QEC ، چهارمین همایش

سراسری بهداشت حرفه ای ایران -همدان 1383، 617-624

3- چوبینه.علیرضا و همکاران 1384، کلیات بهداشت حرفه ای، انتشارات دانشگاه علوم پزشکی

شیراز

4- سایت مربوط به آقای دکتر پاکزادیان رو انشناس بالینی www.pakzadian.com